

IRONIJOS POETAS

Poetinis V. Sirijos Giros talentas atsiskleidė ir peržydėjo per vieną dešimtmetį. Tai nedidelė laiko atkarpa šimtmetiniame poezijos bėgyje, bet atskiram poetui ji pakankamai ilga, kad spėtų pasakyti viską, ką turi, ir nutilti, nespėjęs įgristi skaitytojui.

Poeto biografijoje vienas svarbiausių momentų – laiku nutilti. Ne per anksti, kai balsas dar stiprėja ir auga, bet ir nepavėluotai, kai balso stygos jau sudėvėtos, kai nebėra jokios dvasinės apytakos, kuri vienintelė gali pratęsti poeto biografiją ligi Gėtės ir Putino amžiaus. Daugelis poetų šios lemtingos ribos nepajunta – jie dar ilgai rašo eiles po to, kai nulėpo sparnai ir nubyrėjo plunksnos. Taip atsiranda poezijoje mirusių eilėraščių dykvietės. V. Sirijos Gira – vienas iš nedaugelio mūsų šiuolaikinių lyrikų, kuriam pavyko laiku baigti poetinę karjerą. „Reikia jausti pačiam, kada nebetinki meilei, poezijai ar sportui. Kitaip lieki arba apgailėtinas, arba juokingas“¹ – rašo jis savo rinktinės aplanke. Sunku, be galo sunku pasitraukti iš Parnaso, kai poezija – tavo vienintelis pašaukimas, kasdieninės duonos kąsnis ir šlovės davinys. Bet būtina, jei gerbi pačią poeziją.

V. Sirijos Giros lyrikos šaknys – netikrumo, abejonių, dūžtančių vilčių dešimtmetyje, kuris baigėsi Antruoju pasauliniu karu. Ją maitino kontrastai tarp išorinės ramybės ir artėjančios karo audros, tarp oficialaus melo ir šiurpios realybės, tarp paradinio blizgesio ir juodų skurdo duobių. Poeto akyse gyvenimas vartalojosi tarytum medalis, pakabintas ant virvutės, atsigręždamas čia pasidabrinta, čia tamsiąja puse.

Eilėraštis gimsta šokinėjant minčiai iš vienos plotmės į kitą, lakstant nuo viršūnės į apačią, gretinant priešingus dydžius ir spalvas. Poetas nebetiki šviesąja medalio puse, bet pasilikti tamsoje – taip pat baisu. Mato tik apgavystę aukštose frazėse, tačiau tuštumos, be jokių iliuzijų ir vertybių, nepakelia. Šitaip gimsta ironija – skausmingas svyravimas tarp šviesos ir tamsos, tikėjimo ir netikėjimo, vilties ir nusiminimo.

V. Sirijos Gira – pirmasis lietuvių lyrikas, savo pasaulėjautą ir poetiką ištiesai parėmęs ironija, kuria, anot A. Bloko, yra užkrėsti jautrieji šio amžiaus vaikai.

– Žmogau, tu esi didelis ir galingas, o tavorankose pasaulio likimas! – kalbėjo ministrai. O poetui žmogus atrodė tik menkas vabalėlis, apraizgytas rutinos voratinkliu, uždarytas mažyčiame buitės narvelyje, bejėgis išsiveržti į laisvę ir ką nors pakeisti.

Žiūrėk, žmogau – drugelis kyla.

O tu? Tu nepakilsi, ne.

Sėdėsit ramūs, tykūs, tylūs –

Ir tu, ir jis, ir jie...

„Doras automatas“

– Kokia gera mūsų valstybė, kokia graži mūsų tvarka, kokios nuostabios perspektyvos! – skelbė laikraščiai. O poetui visur vaidenosi ubagystė, ratu varomo kuino nuobodulys, provincijos užkampio pilkuma.

---

¹ *Sirijos Gira V. Ekranas. – V., 1967.*

*Mūsų miestai – ne kaip Europoj,
Po gatvę net karvės vaikšto.
Vištom paberia kruopų
Ir šaukia į aikštę.
„Perpetuum mobile“*

Ironija nėra susitaikymas ir pasidavimas. Tai greičiau nuosprendis savo bejėgiškumui ir atsiskyrimas nuo aplinkos, kurios neįmanoma pakeisti. Tai dūžtančios iliuzijos paskutinis riksmas, aukštų altorių, kuriems buvo melstasi, griuvėsiai. V. Sirijos Giros ironija, klaidžiojanti po štuos griuvėsius, dažniau būna liūdna ir lengvai žaisminga, negu rūsčiai grūmojanti, bet keli aitrūs tulžies lašai paliečia ir jos geluonį.

*Taip diena iš dienos, taip visą parą mes,
Taip į metus virš trijų šimtų kartų,
Iš nuobodumo sąžiningai kariamės
Ir vis negalim pasikarti...
„Mano miestas“*

Poeto ironija rausiasi kasdieninėje aplinkoje, ieškodama detalių, paženklintų pluso ir minuso ženklų. Ji retai pakyla į aukštesnes lygtis, kur sprendžiami gyvenimo prasmės, gėrio ir blogio, gyvybės ir mirties klausimai. Bet pakliuvusi į šitą plokštumą, jai gana svetimą, poeto ironija ir čia brėžia tą pačią amžino kartojimosi, vienodumo ir monotonijos liniją, kurią aptiko kasdienybės sluoksnyje. ...Barselonoje streikas. Nusižudė žinomas poetas... Ponia Rotšildienė pagimdė dvynukus. Abisinijoje karas... Šitai tuksena telegrafas. Ir tuksens be paliovos, nes „bus nuolat atentatų, duš laivai ir žus ne vienas tūkstantis“. Pasaulis nei gerėja, nei blogėja, tik kartojasi, kaip ir pati žmogaus būtis, uždaryta viename rate, kuris baigiasi ir vėl prasideda iš naujo. Sekdama šitą ratą, kur žmogus pabūna, pašūkauja ir išseina į nebūtį, poeto ironija darėsi švelni, graudi ir elegiška, nors taip pat nemaistavo. Tokia ironija nudažytas gražiausias V. Sirijos Giros eilėraštis „Prie tilto“, pilnas skaidraus liūdesio ir reljefingos blokiškos tapybos.

*Rytas. Šlapia. Miglos. Tiltas. Upė.
Varnos dvi ant tilto ramsčio tupi.
Sau tupėkit, man visai nerūpi
Varnos, miglos, rytas, tiltas, upė.*

*Dvi mergaitės šūkauja ant kranto.
Vandenin lietaus lašeliai krenta.
Varnos tupi kantrios, jos pripranta
Prie lietaus, prie ryto, tilto, kranto.*

*Ir už daugel melų upė liesis,
Bus mergaitės, žydinčios ir šviesios,
Ir jūs, varnos, dar ilgai sėdėsit
Ant to tilto, dvokiančio pelėsiiais.*

*Ir prieš šitą menką tiltą tu kas?
Tik mažutis plazmos gabaliukas...
O mergaitės visada čia šūkiaus,
Ir bus rytas, tiltas, varnos, rūkas.*

Tik karui, kuris artėjo kaip nesulaikoma būtinybė, poetas nebegalėjo pasakyti – taip buvo ir taip bus. Prieš šitą būtinybę stėjo piestu jo ironija, pereidama nuo abejonių į atvirą pyktį, nevilties šauksmą ir grasinimus. Kartais eilėraštyje likdavo vien pyktis, neviltis, grūmojimas, likdavo viena šiurpi gyvenimo plotmė, kuri jau su niekuo nebuvo gretinama. Laikas buvo per daug rimtas ir baisus, kad poetas galėtų pasitraukti bent šiek tiek į šalį ir pasityčioti. Šitaip palengva blėso V. Sirijos Giros ironija – jo lyrikos galia ir gyvybė. Bet stipriausi poeto antikariniai eilėraščiai dar pilni to kandaus, elastingo, kontrastų laiptais šokinėjančio ironiško mąstymo.

*Tai įvyko vakarą gražų,
Kai mėnulis aistringai balo.
Išvažiavo iš savo garažų
Džentelmenai į karnavalą.*

*Grakštūs auto. (Šarvuoti tankai.)
Elegantiškas balius lig ryto.
Saksofonai. (Sunkios patrankos.)
Parfumerija. (Iperitas.)*

*Tai bent balius, gražus ir jausmingas!
Kiek širdžių aistringai sutirpo!
Konfeti (iš lėktuvų) sninga,
Ir nuo muzikos oras virpa.
„Džentelmenų balius“*

Ironija, šita pastovi abejonė aukštesnėmis vertybėmis ir panieka skambioms frazėms, užgynė poetui pamokslauti, kalbėti iškilmingu tonu, atsistoti labai dramatiška poza. Kiekvieną žingsnį lydėjo skeptiška refleksija – tik nemanyk, kad esi kažkas, o jausmą atmiešdavo kažkoks netikrumas ir pasišaipymas pirmiausia iš savęs. Net stipriausio poetinio įspūdžio autorius negalėjo priimti rimta išraiška, visada palikdamas aiškų atstumą tarp savęs ir kūrinio, kuriame žaismingai ir pašaipiai buvo demonstruojamas patsai kūrybos aktas ir poezijos sąlygiškumas.

*Skaitytojau! Man pasakyk – kažin,
Ar aš tiktai veikiu, ai aš šaipaus tiktai?
„Eilėraštis apie baleriną“*

*Sunku kartais susikoncentruoti,
Labai sunku rašyti,
Ypač jei už sienos – fokstrotas
Ar prašosi aa mažytis.
„Apie Gretą Garbo“*

V. Sirijos Gira ištikimai tęsė K. Binkio pradėtą karą prieš romantinį poezijos rekvizitą („Terodo... kelią Binkis“), atmesdamas iškilmingą gestą, pranašo pozą, smulkų metaforiškumą. Vietoj „aukštyn pakelto žvilgsnio“ – proziškos realijos, šiurkštoka skirtingų dydžių ir spalvų sandūra („O vakare? Paskęsta saulė tolyje / Ir kiemsargiai denatūratą geria“). Vietoj subtiliai metaforizuoto sakinio – plika, išlyginta bei rami frazė, kuriai poetinės ekspresijos suteikia staigus ironijos kirtis („O eilėraštis apie gamtą / Jokios naudos neduoda. / Tik patriotiškam turiniui lemta / Suteikt šiokią tokią paguodą“). Bet ir proziškumas ironiškai mąstysenai buvo tik viena iš poetinių kaukių, o ne galutinė tiesos instancija. Tas proziškumas – perdėm grakštus, lengvas, dainingas ir elegantiškas. Kokie stačiokiški bebūtų vaizdų deriniai V. Sirijos Giros eilėraštyje, jie visada paklūsta elegantiškam mostui. Toks

mostas – lyg privaloma poeto mąstymo ir jutimo norma, kuriai jis labiausiai bijo nusižengti, kuris kartais virsta netgi išoriniu blizgesiu ar tiesiog etiketu be rimtesnio dvasinio turinio. Bet toks mostas, lengvas ir grakštus, turi savotiško žavesio.

*Jūs manot pasigert nuo spirito,
Nuo vyno, nuo alaus tegalit?
Jūs manot – girtas pastalèn nusirita
Ir kaip šuva ten ima skalint?*

*O ar nebuvote įkaušę
Nuo muzikos ir nuo eilių?
Nuo bučinių – sodely, auštant, –
Nuo pirmojo „myliu“?
„Mano girtavimai“*

V. Sirijos Gira tyčiojosi iš romantikos, kartodamas K. Binkio *100 pavasarių* argumentus, vaizdus ir intonacijas, bet pats galutinai iš jos neištrūko. Jis nedrįso pasilikti tuštumoje, kur ironija sugriovė dievus ir altorius, o stengėsi į ką nors įsikibti. Negalėjo ištvirti be iliuzijos, kuri retkarčiais išvestų iš rutinos narvo ir paguostų, nors žinojo, kad ji tik pasaka, tik melas. Gęstanti romantinė šypsena ir elegantiška ironija poeto eilėraštyje eina susikibę kaip dvi seserys. Tai įdomiausias V. Sirijos Gira lyrikos bruožas, primenąs puikaus lenkų poeto K. Galčinskio poeziją, kuria autorius, aišku, žavėjosi.

*Mes buvome maži. Gal būsime seni.
Galbūt ir ne, bet tai jau temon neįeina.
Sakysim: karalaitė, ak, kodėl negyveni?
Ir verksime išgirdę apie karalaitę dainą.*

*O gal tada, kai žengsime į ten,
Gal ir tada minėsime karalaitę.
Neradome jos gyvenime, bet radome mite,
Nes daugelį legendų skaitėm...
„Legendų karalaitė“*

Tik romantinės legendos V. Sirijos Gira ieškojo ne lietuviškame kaime, kaip įprasta, o miesto bulvaruose ir kavinėse, miesto triukšme ir meilėje. Jis buvo pirmasis lietuvių poetas, gimęs ir užaugęs mieste, – jį traukė greita įspūdžių kaita, kai nebelieka nieko pastovaus ir slegiančio, gatvės užsesys, užtrenkiantis įkyrų nepasitenkinimą pasauliu ir savimi, viliojo paryžietiškas buitines ornamentas, skambėjęs jo eilėraštyje visai natūraliai ir šmaikščiai.

*Kaip tirpsta dūmai cigarečių
Ir kaip ritmingai spiegia džiazas,
Ir kiek įkaitusių kokečių,
Ir kaip jos tepasi ir dažosi
„Džiazas“*

Kartais eilėraščių V. Sirijos Gira rašė kaip žaismingą ar melancholišką šansonetę, kuri, rodos, turėjo būti atlikta čia pat, prie kavinės staliuko akompanuojant gitarai ar išklerusiam pianinui. Tai buvo savotiškas, pusiau estradinis, žanras su privaloma tolimų kraštų ir jūrų egzotika, žaisminga ilgesio ir melancholijos pyne, labai intymiu, melodingu tonu ir skambiu refrenu.

*Svirpliai greit savo giesmę baigs,
Man rodos, baigs jie greit.
Ir vasara nueis niekais –
All right.*

*Išplauksi tu baltu laivu,
Pasakiusi – all right.
Paliksiu, aišku, aš blaivus:
Taip turi pasibaigt.*

*Paliksiu. Ir kai vėjai kauks,
Kai lapai kristi ims –
Išgersiu kufelį alaus
Prablaivinti akims.
„All right“*

V. Sirijos Girą reikėtų laikyti lengvojo poezijos žanro kūrėju (lengvoji muzika juk pripažįstama). Jis nepretendavo į dvasines gelmes, minčių painiavą, besiblaškančios sielos „šizofreniją“ ar į tautos vadus. Jam buvo stačiai nuobodu kapstyti tik savyje. Savo poeziją jis audė iš greit slenkančios įspūdžių juostos, per daug į ją nesigilindamas, tik ironiškai komentuodamas. Į eilėraščių patekdavo apsieiai nereikšmingų įvykių ir detalių – atranka nebuvo griežta. Kartais poetas tik linksmai ir žaismingai plepėdavo („Egzotiški apmąstymai“). Kartais tik reportažiškai aprašinėjo faktus, neišvesdamas jokios savo emocijų paralelės („Pasaka“). V. Sirijos Gira pastatė poeziją visai arti išorinio įvykio, kasdieninės aplinkos, dienos aktualijų, nušviesdamas visa tai ironijos reflektoriumi. Kai jis užgeso, V. Sirijos Gira perėjo į prozos žanrą, kuriam poetą natūraliai subrandino atidus dėmesys objektyviai realybei, aštrus pastabumas, greita ir lanksti vidinė reakcija, konkretus ir daiktiškas mąstymo būdas.

Šiandieninei lyrikai V. Sirijos Gira „Ekranas“ neatveria nežinomų perspektyvų – jis tik primena seną tiesą, kad poezija gali būti ne vien „pamokslas nuo kalno“, bet ir kandi ironija, nerūpestinga šypsena, gracingas ne labai stiprių jausmų žaismas. Šitokia poezija neveda į „dvasines aukštybes“, skausmingas ir dramatiškas kontempliacijas, nesiveržia į „gryną lyrizmą“, kurio vis mažiau lieka šių dienų eilėraščiuose, bet ji pralinksmina, atgaivina ir išblaško nuo „aukštų materijų“ pavargusį skaitytoją.

Vytautas Kubilius, *XX amžiaus lietuvių poetai*, Kaunas: Šviesa, 1986, p. 235–245.